

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer: kansen en beperkingen

Fred Bosman (Wierde&Dijk)

Na de weidevogels gaan nu ook de akker- vogels achteruit. Oorzaken zijn een afne- mende diversiteit aan gewassen, de omscha- keling van zomer- naar wintergranen, een sterke afname van meerjarige gewassen, veel geringere kruidenrijkdom, afname van onrendabele randen en overhoeken en ui- teraard een groot aantal ruilverkavelingen.

Verenigingen voor agrarisch natuurbeheer spannen zich in om het tij te keren. Inzet is het verenigen van de agrarische bedrijfsvoe- ring met de zorg voor natuur en landschap. Het accent ligt sterk op het weidevogelbe- heer; het akkervogelbeheer is betrekkelijk nieuw. In Groningen vindt akkervogelbe- heer plaats op 0,5% van het bouwlandareaal, tegenover 10% van de graslanden dat onder zwaarder agrarisch natuurbeheer ligt. Qua inzet van middelen is de verhouding iets minder scheef omdat akkervogelbeheer per hectare ongeveer vier keer zo duur is als zwaar weidevogelbeheer.

In Groningen zijn gebiedsdekkend acht verenigingen actief met in totaal bijna 1000 boerenleden. In heel Nederland zijn er ongeveer 140 verenigingen, 10% van alle agrariërs is lid van een landelijke vereni- ging. Wierde&Dijk heeft als werkgebied Noord-Groningen, voor zover gelegen boven Winsum, groot 40.000 hectare. Het is een groot, open cultuurland met overwegend akkerbouw. De vereniging heeft 230 leden,

zowel boeren als burgers, en tientallen vrij- willigers. Enkele belangrijke projecten van Wierde&Dijk komen hier aan de orde.

Duoranden en trioranden

Het project Duoranden wordt uitgevoerd ten noorden van Kloosterburen. Het gaat om randenbeheer voor Veldleeuweriken. Op akkerranden van zes tot twaalf meter breed is een mengsel van grassen en kruiden ingezaaid. De helft van de rand wordt door maaien kort gehouden. Het levert een struc- tuurrijk biotoop op dat nestgelegenheid biedt en waar voedsel te vinden is. De dicht- heid van de Veldleeuwerik neemt door deze randen toe tot zes broedparen per 100 hec- tare tegenover nul tot twee in vergelijkbare gebieden zonder duoranden. Het project wordt vanaf 2008 met een aangepast beheer in de vorm van trioranden voortgezet. Het project is een uitstekend voorbeeld van op ecologische kennis gebaseerd randenbeheer. Een geconcentreerde ligging van de randen in de meest kansrijke gebieden is van groot belang. De inpasbaarheid in de bedrijfsvoe- ring is groot en een goede compensatie van opbrengstverliezen is nodig. Dit laatste is een voornaam knelpunt, vooral bij de op- schaling van succesvolle projecten. De ran- den zijn binnen en buiten het broedseizoen ook van betekenis voor andere vogels. Dat bleek ook uit de vestiging van de Grauwe Kiekendief in het gebied.

29 april: overlijden van medeoprichter, eerste secretaris en ereidid Jo de Jonge

Alco van Klinken benoemd tot voorzitter; Grauwe Gors 19 (2): themanummer akkervo...

Kaantjes en Raandjes

In het project Kaantjes en Raandjes gaat het om het natuurvriendelijk beheer van sloten en watergangen door het laten staan van oud riet, een vorm van extensivering van het beheer. Uit meerjarige onderzoek is gebleken dat de dichtheid aan rietvogels in dergelijke sloten met een factor vier toeneemt. Het gaat dan bijvoorbeeld om Blauwborsten en Rietzangers. Het project leent zich goed voor een geplande gebiedsdekkende opschaling. Het is nagenoeg zonder subsidie van de overheid uitvoerbaar. Dit beheer blijkt goed inpasbaar in de agrarische bedrijfsvoering en is niet duurder, eerder goedkoper voor de boer. Het waterschap heeft inmiddels voor een deel van haar watergangen en maren een systeem van alternerend schonen ingevoerd. Daar blijft oud riet dus ook gedeeltelijk al staan. De vereniging heeft een meerjarenplanning voor de werving en voorlichting op het gebied van slootbeheer. In voorbereiding is ook een onderzoek naar de rol van sloten met oud riet voor het sterker terugdringen van de nitraatbelasting in agrarische sloten (helofytenfilter).

Struweel met vogelgekweel

Het project Struweel met vogelgekweel is gericht op het weer terugkrijgen van solitaire struiken in het gebied, langs kavelpaden, wegen, dijken en dergelijke, uiteraard zonder afbreuk te doen aan de openheid van het landschap. De positie en werkwijze van agrarische natuurverenigingen leent zich goed voor zulke projecten. Langzamerhand groeit het draagvlak voor dit project, niet alleen bij boeren en burgers maar ook bij gemeenten en natuurbeschermingsorganisaties.

Weidevogels

Het project Weidevogels betreft vier collectieven van in totaal 32 agrariërs die aan weidevogelbescherming doen. Het gaat

meestal om lichte pakketten (nestbescherming), maar soms ook om zwaarder beheer op grasland met uitstekende resultaten. De inzet van vele vrijwilligers bij dit project is van groot belang.

Lering uit projecten

Goed onderzoek en ecologische kennis zijn belangrijk voor agrarisch natuurbeheer. Jan van 't Hoff en Ben Koks dragen daar bij Wierde&Dijk sterk aan bij. Ook Vogelbescherming Nederland ondersteunt de vereniging. Beheer voor 'echte akkervogels' is vaak kostbaar omdat oogstverliezen, bijvoorbeeld als gevolg van de aanleg van randen, gecompenseerd moeten worden. Sommige vormen van extensivering, zoals in het project Kaantjes en Raandjes, vergen geen compensatie van oogstverliezen. Bovendien zijn sommige natuurwaarden ook realiseerbaar zonder extensivering. Voor Kerkuilen, zwaluwen en vogels van kleine elementen als erven en overhoeken zijn geen structurele subsidies nodig. Bij agrariërs blijkt er bovendien veel draagvlak te zijn voor dit soort natuur- en landschapsbeheer.

Knelpunten

Een groot knelpunt is het tekort aan middelen. Een oplossing is een geleidelijke overheveling van een deel van de EU-gelden voor agrarische inkomenssteun naar het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Een groot knelpunt is ook de schaalvergroting die zich de komende jaren meer en meer zal doen gelden. Dit vraagt om een veel sterker sturend beleid op het gebied van de ruimtelijke ordening. De kwaliteit van het agrarische natuurbeheer ondervindt kritiek. Er zal de komende jaren een kwaliteitsslag moeten plaatsvinden dat moet leiden tot betere pakketten en een monitoring van de effecten van die pakketten. LNV voert een beleid waarin alle opties mogelijk zijn. In de praktijk betekent dat vooral kiezen voor een zeer grootschalige, meer geïndustrialiseerde

Versijning van de Vogelatlas van Groningen (Van den Brink et al. 1992)

Frans Tijsterman benoemd tot voorzitter; Jan Glas benoemd tot erelid

27 nov: feestavond 25-jarig jubileum; Grauwe Gors 21 (3-4): jubileumnummer

landbouw met op de bedrijven op termijn mogelijk ook een forse scheiding tussen kapitaal en arbeid in de meest letterlijke zin. Negatieve externe effecten voor het milieu, de natuur- en landschapswaarden en het verlies van recreatief en toeristische potentieel zijn het gevolg. In het beleid leidt dat steeds tot een strategie van 'inpassing', geen helend maar hooguit een pijnstillend medicijn. LTO is sterk verbonden met dit beleid en behartigt ook de belangen van het agrarische natuurbeheer. Boeren natuur en de koepelorganisatie Natuurlijk Platteland Nederland spelen daarbij een weinig transparante en meestal volgende rol. Het agrarische natuur- en landschapsbeheer is gebaat bij een veel sterkere, meer zelfstandige belangenvertegenwoordiging en bij intensievere betrekkingen met andere natuurbeschermingsorganisaties, waaronder Avifauna Groningen. Als knelpunten moeten ook genoemd worden de vaak starre en gebrekkige regelingen, te krappe budgetten, een overmaat aan bureaucratie en regelrech-

te bedilzucht. Belangrijk in het agrarische natuur- en landschapsbeheer is het kiezen van heldere en bereikbare doelen. Het inzetten op (uitsluitend) doelen die verwijzen naar een landbouw uit de jaren vijftig is niet realistisch en gedoemd te mislukken.

Het draagvlak voor het behoud van het cultuurlandschap met de daarbij behorende natuurwaarden is groeiende. Het verzet tegen ongewenste vormen van schaalvergroting, bijvoorbeeld de megavarkens- en kippenbedrijven in de landbouw, de verrommeling van het platteland en de oprichting van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap getuigen daarvan. Natuurorganisaties als Avifauna Groningen kunnen aan dat draagvlak bijdragen.

Fred Bosman

Bestuurslid Wierde&Dijk (vereniging voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer Noord-Groningen), oud-voorzitter Avifauna Groningen en Milieufederatie Groningen

Grauwe Kiekendief – Senegal – 4 februari 2008

FOTO: BEN KOKS

Caroline Elfferich-de Jong
benoemd tot voorzitter

Klaas van Dijk be-
noemd tot voorzitter

Publicatie van de Lijst van Groningse
Vogels (De Bruin & De Bruin 1997)

1995

1996

1997

1998